

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSE ENTOMOLOGISCHE VERENIGING

ISSN 0013-8827. Officiële afkorting (World List): Ent. Ber., Amst.

Deel 44

1 oktober 1984

No. 10

Adres van de Redactie:

B. J. LEMPKE, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam — Nederland

H. C. BURGER, L. J. W. de GOFFAU & S. A. ULENBERG, Bijzondere aantastingen door insekten in 1983: 145; J. T. de JONGE, Opmerkelijke insekten in en om gebouwen in 1983: 151; ANTHONY BEDFORD RUSSELL, Two new skippers from Sulawesi (Celebes) (Lepidoptera: Hesperiiidae): 154; S. DROSOPOULOS & M. ASCHE: Contribution to the *Eurysa lineata* (Perris, 1857)-complex with description of *E. duffelsi* n.sp. (Homoptera: Cicadina, Delphacidae): 157; KORTE MEDEDELING: J. van VUURE: *Agrius convolvuli*: 160; LITERATUUR: 160; PERSONALIA: 150.

Bijzondere aantastingen door insekten in 1983

door

H. C. BURGER, L. J. W. de GOFFAU & S. A. ULENBERG

Plantenziektenkundige Dienst, Wageningen

ABSTRACT. — Striking infestations of insects in 1983. The sphecid *Philantus triangulum* (Fabricius) has been found again in the Netherlands after years of absence. The carabid beetle *Clivina fossor* (Linnaeus) caused remarkable underground damage to germinating beet seeds. Heavy infestations of *Thuja* by the moth *Argyresthia thuiella* (Packard) occurred at different places in the country. *Dracaena* imported out of Ivory Coast was infested by *Artitropa comus* (Stoll). This moth is endemic for Africa, where it is distributed from Sierra Leone up to Ethiopia.

DIPTERA

Mycetophilidae; Sciophilinae

Van verschillende *Gerbera*-kwekerijen in ons land ontvingen wij muggelarven, die massaal gevonden werden tussen rottende wortels van moerplanten. De muggen die zich hieruit ontwikkelden, traden soms zo massaal op dat ze hinderlijk werden voor het personeel. De distributie van de moerplanten had mogelijk plaatsgevonden vanuit een *Gerbera*-vermeerderingsbedrijf. Aan de hand van de imagines, die uit dit bedrijf werden ontvangen, konden wij de soort bepalen als *Leia arsona* Hutson. Ook kon nu door ons worden vastgesteld, dat wij deze mug reeds in 1979 hebben ontvangen van rottende *Gerbera*-wortels in een kwekerij te Luttelgeest. Naar aanleiding van een vondst in rottende gemberwortel in een pakhuis te London in 1974 werd de soort beschreven aan de hand van collectie-materiaal uit het British Museum (Natural History), dat in 1953 in Zuid-Afrika verzameld was. Genoemde collectie bleek ook exemplaren te bevatten uit Kenya en St. Helena (Hutson, 1978).

De larven van *Leia arsona* leven van schimmelmycelium. Hun optreden is dus niet de oorzaak maar het gevolg van het rotten van de wortels.

Fig. 1. Bladeren van linde aangetast door *Parna tenella* (Klug) (foto A. van Frankenhuyzen).

Muscidae

Op een fruitteeltbedrijf te Noordlaren (Gr.) wordt de laatste jaren veel last ondervonden van vliegen van de soort *Mesembrina meridiana* (Linnaeus). Zij veroorzaken tegen de oogst flinke vervuiling van aan de bomen rijpende vruchten. De larven van *Mesembrina meridiana* zijn coprofaag en ontwikkelen zich in verse mest van herkauwers en paarden. Inderdaad blijkt het betreffende bedrijf omgeven door weilanden met paarden en koeien. Ook komen er in de omgeving veel reeën voor. Van de vliegen is bekend, dat ze zich ophouden op boomstammen en vooral op de warmste uren van de dag neerstrijken op de bloemen van Umbelliferen. Er wordt verondersteld, dat ze in het onderhavige geval afkomen op de in de boomgaard aanwezige rottende en beschadigde vruchten. De oorzaak van het op deze manier optreden van genoemde vliegesoort moet waarschijnlijk worden toegeschreven aan bijzondere omstandigheden, zoals de aanwezigheid van veel verse mest en mogelijk de teelttechniek.

HYMENOPTERA

Tenthredinidae

De bladwesp *Parna tenella* (Klug), die wij het vorig jaar vermeldden van linden in Goirle (Ulenberg et al., 1983), kwam in 1983 talrijk voor in een laanbeplanting te Wageningen en in

een boomkwekerij te Oudenbosch (N.Br.). De soort werd nu behalve aan het beschadigingsbeeld (fig. 1) ook vastgesteld aan de hand van de imagines. Er trad geen schade van betekenis op en deze is ook niet te verwachten. In boomkwekerijen zou bij een zware aantasting aanwasverlies kunnen optreden.

Vespidae: plooiwespen

Vespa crabro Linnaeus (Hoornaar) werd aangetroffen te 's-Heerenberg (Gld.) op uitvloeiend boomsap van *Sorbus aucuparia* L. (Lijsterbes). Een eerdere vondst van deze wesp, die de laatste jaren kennelijk weer sporadisch voorkomt in ons land, dateert van 1979 (Van Rossem et al., 1980).

Sphecidae: graafwespen

Uit Uden ontvingen wij de graafwesp *Philanthus triangulum* (Fabricius) (Bijenwolf). De ontvangen exemplaren werden buiten verzameld, langs de gevel van een woning, in gezelschap van honingbijen (*Apis mellifera* Linnaeus). Genoemde graafwesp, die in Nederland geheel of vrijwel geheel was uitgestorven, is dit jaar op meer plaatsen in Nederland waargenomen.

Apidae

Op verschillende plaatsen in ons land werden zeer vele dode hommels (*Bombus* sp.) onder lindebomen gevonden. Meldingen kwamen binnen uit Nijmegen, Bennekom, Vreeland, Rijswijk en Emmen. Dit verschijnsel doet zich voor tijdens de bloei en kan als volgt worden verklaard: Een hoge concentratie van sommige suikers (met name mannose) in de nectar van linden kan tot verlamming van de spieren leiden bij hommels. Ook de Honingbij en andere bijen kunnen tot de slachtoffers behoren. Een dergelijke hoge concentratie van de voor hommels en bijen giftige suikers wordt vooral bereikt in droge jaren bij linden op goed doorlaatbare gronden. *Tilia tomentosa* Moench, *T. petiolaris* DC., *T. cordata* Mill. en *T. (×) orbicularis* Jouin dragen het meest bij tot de sterfte (Crane, 1977).

COLEOPTERA

Carabidae: loopkevers

Uit Zuidelijk en Oostelijk Flevoland werd begin mei schade aan kiemend bietezaad gemeld, die werd toegeschreven aan vreterij door *Clivina fossor* (Linnaeus). Zowel de larven als de imagines van deze kleine loopkever leven op vochtige plaatsen en houden zich in hoofdzaak op in de grond.

In Zuidelijk Flevoland werd de situatie ter plaatse grondig bestudeerd door J. Meems van het Consulentschap voor de Akkerbouw te Emmeloord. Bovengronds was niets te zien. Het bleek, dat de kevers 1,5 tot 2 cm diep in de grond gangetjes hadden gegraven naar de bietezaaden, waarvan de kiem werd afgevreten. Op drie bedrijven in Zuidelijk Flevoland werd deze schade geconstateerd. In het ernstigste geval was 20% van de plantjes voor het opkomen weggevallen.

In 1952 en 1953 trad een dergelijke schade door *Clivina fossor* op in kiemende maïs (Anonymus, 1953, 1954; Van Rossem, 1954).

Cucujidae; Psammoecini

Van ons districtskantoor te Zaltbommel ontvingen wij in oktober 1982 en in april 1983 kevertjes, die voorkwamen op de rand van potten en tussen de wortels van cocospalm op hydrocultuur in een kwekerij. De laatstgenoemde keer bevonden zich ook larven in het ontvangen monster. De kevertjes bleken te behoren tot *Cryptamorpha desjardinsi* (Guérin-Méneville). Deze soort, die tot dusver niet in Nederland werd gevonden, is door het handelsverkeer met bananen, ananas en suikerriet verspreid en is o.a. eerder aangetroffen te Hamburg (Duitsl.) (Vogt, 1967).

Hoewel de kevertjes dus gedurende vele maanden waren opgetreden in de bovengenoemde

kwekerij, was, voor zover men kon zien, geen schade toegebracht aan de cocospalmen. Waarschijnlijk leeft de soort van de schimmel-, bacterie-, gist-, of algenontwikkeling aldaar.

LEPIDOPTERA

Gracillariidae; Lithocolletinae

Platanen (*Platanus* sp.) werden op vele plaatsen in het land aangetast door *Phyllonorycter platani* (Staudinger). De schade die door deze mineermot wordt veroorzaakt is in openbaar groen niet van betekenis, in kwekerijen kan de optredende groeiremming bij een zware aantasting wel schade in economisch opzicht tot gevolg hebben. De soort werd in Nederland voor het eerst aangetroffen in 1965 te Reuver (Van Frankenhuyzen, 1976, 1983). Onze opgave van deze mineermot in 1974 te Ede was dus niet de eerste vondst in ons land, zoals door ons abusievelijk werd vermeld (Van Rossem et al., 1975).

Yponomeutidae; Argyresthiinae

Op verschillende plaatsen in Nederland werden hagen en alleenstaande bomen van *Thuja* sp. in particuliere tuinen aangetast door *Argyresthia thuiella* (Packard) (Thuja-mineermot). Dit was o.a. het geval te Ede, Barneveld, Zevenaar, Duiven en Nunspeet. In Zevenaar en vooral in Ede betrof het zware aantastingen met belangrijke schade. Het eerste optreden van *Argyresthia thuiella* in Nederland vond plaats in 1971 (Van Frankenhuyzen, 1973; Van Rossem et al., 1974). Onderzoek naar het voorkomen, de levenswijze en de bestrijding werd verricht door A. van Frankenhuyzen (1973, 1974 a en b). De soort komt tegenwoordig ook voor in Duitsland en Oostenrijk (Kurir, 1983). Een samenvattend artikel over de huidige stand van zaken zal door Van Frankenhuyzen worden gepubliceerd in Jaarboek Plantenziektenkundige Dienst 1983.

Pterophoridae

Bij export-controle van in Nederland in de open lucht gekweekte snijbloemen van *Scabiosa* met bestemming U.S.A. werden in juni in twee zendingen resp. vier en zes rupsen gevonden van *Stenoptilia bipunctidactyla* (Scopoli). Uit de eerstgenoemde zending werden de vlinders opgekweekt.

De rupsen van *S. bipunctidactyla* leven in de bloemen en vruchtdozen van *Succisa* en *Scabiosa*. De verpopping vindt plaats in de stengel. De vlinders vliegen van half april tot begin juni en van eind juni tot half oktober. De soort, die uit het hele land bekend is van vochtige terreinen, is nergens gewoon en wordt meestal in weinig exemplaren aangetroffen (Kuchlein & Gielis, 1982).

Hesperiidae

In *Dracaena* geïmporteerd uit Ivoorkust bevond zich een flinke aantasting veroorzaakt door een voor ons onbekende Hesperidae-soort. R. de Jong (Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden) determineerde de vlinders als *Artitropa comus* (Stoll). Deze vlinder is bekend van *Dracaena*; het verspreidingsgebied strekt zich uit van Sierra Leone tot Ethiopië.

Het materiaal is gedeeltelijk opgenomen in de collectie van het Rijksmuseum en gedeeltelijk in de collectie van de Plantenziektenkundige Dienst.

THYSANOPTERA

Thripidae

Bij een aardbeiteler te Nispen (N.Br.) werden in juli onrijpe vruchten van aardbeien (*Fragaria* sp.) aangetast door *Thrips fuscipennis* Haliday. De vruchten bleven in groei achter en werden misvormd, doordat er rondom de pitjes zuigschade optrad. De andere delen van de planten vertoonden geen beschadigingsbeeld. Deze in ons land algemeen voorkomende tripssoort

Fig. 2. *Graphocephala fennahi* Young, in copula (foto A. van Frankenhuyzen).

is polyfaag, maar heeft een voorkeur voor Rosaceae. De betreffende schade aan aardbeien was voor ons een onbekend verschijnsel.

HOMOPTERA

Auchenorrhyncha: cicaden

Cicadellidae; Cicadellinae

De cicade *Graphocephala fennahi* Young, die wij het vorig jaar vermeldden uit Doorwerth (Ulenberg et al., 1983), werd dit jaar massaal aangetroffen op *Rhododendron* te Oosterbeek. De imagines (fig. 2) werden waargenomen van 20 augustus tot eind oktober. R. H. Cobben bevestigde de identiteit van de soort. Ook de aantasting van de bloemknoppen door de schimmel *Pycnostysanus azaleae* (Peck) Mason trad in deze *Rhododendron*-beplanting op. Tevens werd genoemde cicade te Rotterdam in grote aantallen waargenomen in de *Rhododendron*-collectie waar het vorig jaar voor het eerst *Pycnostysanus azaleae* werd gevonden (Ulenberg et al., 1983). Een onderzoek naar het voorkomen van de cicade of de schimmelaantasting op andere plaatsen in ons land leverde tot dusver weinig op. A. van Frankenhuyzen vond een zeer lichte aantasting van de schimmel in Lisse, Nunspeet, Enschede, Ede en Wageningen-Hoog.

Uit besmettingsproeven, die genomen zijn bij de Plantenziektenkundige Dienst, is gebleken dat de schimmelziekte inderdaad door deze cicade wordt overgebracht. Een artikel hierover door A. van Frankenhuyzen en W. M. Loerakker zal worden gepubliceerd in Jaarboek Plantenziektenkundige Dienst 1983.

Cicadellidae; Typhlocybinae

Op het proefveld van de Plantenziektenkundige Dienst te Wageningen werd *Fuchsia* aange-tast door *Empoasca vitis* (Goethe). R. H. Cobben bevestigde de determinatie. De bladeren werden vanaf de bladranden bruin en krulden om ten gevolge van de aantasting. Het beeld doet denken aan verbranding. Hoewel *E. vitis* een polyfage soort is, was deze opvallende schade aan *Fuchsia* toegebracht, voor zover wij weten, niet bekend.

Aphidoidea: bladluizen

Lachnidae: takluizen

Op ceders (*Cedrus atlantica* cv. „Glauca”) te Driebergen en Tilburg werd *Cinara cedri* Mismeur gevonden. Wij berichtten reeds eerder over het voorkomen van deze bladluis op een ceder in Wageningen (Van Rossem et al., 1982). De soort blijkt ook gevonden te zijn in Engeland (Carter & Maslen, 1982).

LITERATUUR

- Anonymus, 1953. *Jaarb. Plantenziektenk. Dienst* 1951-1952: 17.
- , 1954. *Jaarb. Plantenziektenk. Dienst* 1953: 28-29.
- Carter, C. J. & N. R. Maslen, 1982. Conifer Lachnids. — *For. Comm. Bull.* 58: I-IV, 1-75.
- Crane, E., 1977. Dead bees under lime trees. — *Bee World* 58 (3): 129-130.
- Frankenhuyzen, A. van, 1973. De Thujamineermot (*Argyresthia thuiella* Pack.). — *Gewasbescherming* 4 (3): 24-31.
- , 1974 a. Bestrijding van de Thujamineermot (*Argyresthia thuiella* Pack.). — *Groen:* 86-88.
- , 1974 b. *Argyresthia thuiella* (Pack.) (Lep. *Argyresthiidae*). — *Ent. Ber., Amst.* 34: 106-111.
- , 1976. De plataanvouwmijnmot. — *Jaarb. Plantenziektenk. Dienst* 1975: 55-57.
- , 1983. *Phyllonorycter platani* (Staudinger, 1870). (Lep. *Gracillariidae*), een bladmineerder op Plataan in Nederland. — *Ent. Ber., Amst.* 43: 19-25.
- Hutson, A. M., 1978. An undescribed African species of *Leia* (Dipt. *Mycetophilidae*) infesting root-ginger in London. — *Entomologist's mon. Mag.* 113: 121-124.
- Kuchlein, J. H. & C. Gielis, 1982. *Tabellen en verspreidingsatlas van de Nederlandse microlepidoptera. 2. Pyralidae (tweede gedeelte), Pterophoridae*: 1-86. Landbouwhogeschool, Wageningen.
- Kurir, A. 1983. Zur Ausbreitung und Biologie der Nordamerikanischen Thujenminiermotte, *Argyresthia thuiella* Packard (Lep., *Argyresthiidae*) in Österreich. — *Anz. Schädlingsk.* 56: 125-128.
- Rossem, G. van, 1954. Verslag over het optreden van enige schadelijke insekten in het jaar 1953. — *Ent. Ber., Amst.* 15: 246-252.
- Rossem, G. van, C. F. van de Bund & H. C. Burger, 1974. Schadelijke Insekten in 1972. — *Ent. Ber., Amst.* 34: 8-14.
- Rossem, G. van, H. C. Burger & C. F. van de Bund, 1975. Schadelijke Insekten in 1974. — *Ent. Ber., Amst.* 35: 81-83.
- Rossem, G. van, C. F. van de Bund, H. C. Burger en L. J. W. de Goffau, 1980. Bijzondere aantastingen door insekten in 1979. — *Ent. Ber., Amst.* 40: 60-62.
- Rossem, G. van, H. C. Burger & L. J. W. de Goffau, 1982. Bijzondere aantastingen door insekten in 1981. — *Ent. Ber., Amst.* 42: 84-87.
- Ulenberg, S. A., H. C. Burger, L. J. W. de Goffau & G. van Rossem, 1983. Bijzondere aantastingen door insekten in 1982. — *Ent. Ber., Amst.* 43: 164-168.
- Vogt, H., 1967. 53. Familie: Cucujidae. — *Käfer Mitteleur.* 7: 83-104.

Postbus 9102, 6700 HC Wageningen.

 PERSONALIA

De Societas Europaea Lepidopterologica, die eind april te Wageningen haar 4e Europese Congres voor Lepidopterologie hield, heeft aan ons lid B. J. Lempke het erelidmaatschap verleend van haar vereniging als erkenning van het baanbrekende werk dat hij verricht heeft op het gebied van de Lepidopterologie, en met name de Nederlandse vlinderfauna.
